

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
Щербанюк Оксани Володимирівни
на дисертаційне Синьобока Михайла Сергійовича на тему:
«Реалізація принципу народовладдя в організації судової влади
та здійсненні правосуддя», поданої на здобуття наукового ступеня доктора
філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
від 03.01.2024 р.**

Актуальність теми дисертаційної роботи. В Конституції України вказується, що носієм суверенітету та єдиним джерелом влади є народ (ст. 5). Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних (ст. 124). При цьому, кожна з трьох категорій: «народ», «влада» та «правосуддя», що становлять поняття «народовладдя» та «участь народу у формуванні та здійсненні правосуддя», є складними явищами і вимагають окремого вивчення. Крім того, слід акцентувати увагу на тому, що авторитет судової влади в суспільстві насамперед залежить від ефективності та якості правосуддя. Безперечно, правосуддя – це особлива функція державної влади, що здійснюється спеціально утвореним органом через розгляд і вирішення в судових засіданнях справ. Сьогодні ідуть постійні дискусії з приводу реформування органів судової влади та відповідно статусу суддів. Разом з тим, будь-який процес реформування повинен в першу чергу базуватися на чинному Основному Законі держави, що закріплює місце та роль народу у формуванні та здійсненні правосуддя.

Тому актуальність теми пов'язана саме з необхідністю проведення комплексного наукового дослідження конституційно-правового регулювання реалізації принципу народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя з метою обґрунтування можливих напрямів удосконалення вітчизняного законодавства у даній сфері.

Дослідження окремих аспектів проблеми у вітчизняній юридичній доктрині проводилися переважно в контексті права на судовий захист або організації судової влади такими науковцями та фахівцями, як С. Афанасьєв, Я. Берназюк,

Д. Белов, Ю. Бисага, Т. Бринь, П. Вовк, А. Головін, В. Грибанов, М. Громовчук, В. Гультай, Ю. Грошевий, І. Голосніченко, В. Долежан, О. Зудіхін, К.Кобилянський, В. Колісниченко, В. Комаров, С. Короєд, А. Криштоф, В.Крижановський, О. Кружиліна, В. Лемак, О. Лемак, Л. Липачова, Т. Лукаш, І.Марочкін, О. Марцеляк, С. Нечипорук, Н. Сакара, А. Селіванов, А. Стрижак, Ю.Тодика, М. Тесленко, І. Факас та іншими. При всій ґрунтовності та вагомості досліджень названих науковців основною складністю при дослідженні реалізації принципу народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя стала практична відсутність використання в сучасній правовій доктрині понять «народовладдя» та «організація судової влади». Сьогодні можна стверджувати, що, крім процесів, пов'язаних з безпосереднім здійсненням судочинства, зміст механізму організації судової влади та здійснення правосуддя у правовій державі охоплює ще один процес – участь народу у процесі формування органів судової системи та здійсненні правосуддя.

Таким чином наявність досліджень, тематика яких стосується питання конституційно-правового регулювання суспільних відносини у сфері реалізації принципу народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя, не призвела до появи відповідного комплексного спеціально-правового наукового дослідження. Це також вплинуло на вибір теми дослідження та визначило його предмет і структуру.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота Михайла Сергійовича характеризується обґрунтованістю наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з визначенням особливостей реалізації народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів.

Для досягнення поставленої мети та вирішення окреслених задач використовувались загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема, *історико-правовий метод* – при з’ясуванні передумов розвитку та становлення інституту участі народу у формуванні та здійсненні правосуддя (підрозділ 1.1.); *спеціально-юридичний метод* – для аналізу положень конституцій та інших міжнародно-правових документів, що регулюють сферу участі народу у формуванні та здійсненні правосуддя (підрозділи 1.2., 2.1.); завдяки *порівняльно-правовому методу* досліджено моделі форми та способи участі народу у формуванні та здійсненні правосуддя (підрозділ 2.2.) та стан імплементованості до національного законодавства норм міжнародного права (підрозділ 3.2.); *формально-юридичний метод* дозволив проаналізувати суміжні юридичні конструкції, категорії і дефініції (підрозділ 1.1.); за допомогою *формально-юридичного методу* також вдалося провести аналіз національного законодавства України щодо закріплення в ньому права народу у формуванні та здійсненні правосуддя, обов’язків та гарантій цього конституційно-правового інституту (підрозділ 2.2.); *формально-логічний метод* використовувався при визначенні поняття «народовладдя» в цілому та зокрема «участь народу у формуванні та здійсненні правосуддя», а також його видів (підрозділ 3.2.); *формально-логічний метод* також застосовувався при співставленні норм міжнародно-правових документів та вітчизняних нормативно-правових актів, обґрунтуванні висновків і пропозицій для їх удосконалення (підрозділ 3.2.); *логіко-семантичний метод* дозволив дослідити сучасний стан наукової розробки проблематики інституту народовладдя як конституційно-правової категорії у сфері формування та здійснення правосуддя (підрозділ 3.2.).

Емпіричну базу дослідження склали положення Основного Закону та інших законів України, рішення Конституційного Суду України, норми зарубіжного законодавства, міжнародно-правові стандарти у сфері суддівського врядування.

Висновки та пропозиції було сформульовано на підставі наукових праць національних і зарубіжних вчених, котрі досліджують конституційне право, порівняльне правознавство, теорію держави і права, судоустрій і статус суддів.

Новизна отриманих результатів дисертаційного дослідження підтверджується апробацією. Основні результати дисертаційного дослідження рецензовано, обговорено та схвалено на засіданні кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Окремі положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в дисертації, отримали також апробацію на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях: «Конституційно-правові механізми реалізації та захисту прав людини і громадянина в умовах війни: світовий досвід та Україна» (м. Ужгород, 26 травня 2022 р.); A new task of legal science in Ukraine and in the countries of the European Union (Arad, December 17-18, 2020).

Структура дисертації Михайла Сергійовича повністю відповідає меті і задачам дослідження.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній доктрині права комплексним дослідженням конституційно-правового регулювання реалізації права народу у формуванні та здійсненні правосуддя. У роботі обґрунтовано низку положень і висновків, нових у концептуальному плані й важливих для юридичної науки, а також становлення та розвитку інституту народовладдя в Україні. Зокрема,

вперше:

– встановлено, право народу на формування та здійснення правосуддя є сукупність юридичних і фактичних можливостей здійснювати свою владу безпосередньо шляхом формування судової гілки державної влади, а також впливати на процес здійснення судочинства у спосіб який відповідає його волі;

– визначено, принцип народного суверенітету є основою для функціонування права народу на організацію судової влади та здійснення правосуддя, що визначає особливості залучення народу до здійснення держаної влади (народовладдя), який реалізується шляхом функціонування інститутів безпосередньої демократії;

– доведено, запровадженню інституту виборності суддів до правової системи, в першу чергу, передує рівень правової культури не тільки громадян, але й владної політичної еліти в країні, усвідомлення ними того, що вся необхідності створення правових інститутів та інструментів, які би уможливили народу як джерелу влади в державі реалізовувати її також в сфері правосуддя у формі виборів суддів всіх рівнів;

удосконалено:

– наукове положення про те, що для реалізації в повній мірі потенціалу народовладдя в системі правосуддя, слід, поряд з запровадження інституту виборності суддів всіх рівнів, також законодавчо забезпечити гарантію права народу на здійснення правосуддя шляхом запровадження класичної моделі суду присяжних;

– підхід до того, що право народу на формування та здійсненні правосуддя розкривається через можливості і принципи природного права, які крізь призму поняття природної влади, тобто влади природи в самій людині і в стосунках між людьми, показує, що право на владу притаманне людині в силу самої її природи;

– науковий підхід щодо того, що до системи принципів які є тим орієнтиром, що сприяє народу у організації судової влади та здійснення правосуддя належить принцип виборності, який є тим базовим принципом, що уможливорює реалізувати народний суверенітет у системі правосуддя;

набули подальшого розвитку:

– позиції щодо того, що право брати участь формуванні судової влади та здійсненні правосуддя відноситься до групи прав на участь у суспільно-політичному і державному житті країни;

– наукове обґрунтування підходу щодо того, що погляди мислителів на підтримку концепції права народу на формування судової влади зводяться до наступного - дане право є одним з фундаментальних прав яке втілює ідею народного суверенітету та сприяє реалізації таких принципових засад судочинства як самостійність і незалежність судової влади, яка тим самим виступає гарантом і верховенства права, і повноти реалізації прав і свобод людини і громадянина, і демократичного народовладдя.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У першому розділі «Участь народу у формуванні та здійсненні правосуддя: теоретико-методологічні підходи» досліджено історико-правові, доктринальні засади становлення і розвитку участі народу у формуванні та здійсненні правосуддя.

Заслуговує на увагу погляд, відповідно до якого концепція права народу на формування судової влади є одним з фундаментальних прав яке втілює ідею народного суверенітету та сприяє реалізації таких принципових засад судочинства як самостійність і незалежність судової влади, яка тим самим виступає гарантом і верховенства права, і повноти реалізації прав і свобод людини і громадянина, і демократичного народовладдя. Тобто завдяки такому праву нівелюється залежність суддів і судів від політичної влади у формуванні кваліфікаційно-дисциплінарних суддівських органів, а також вирішальної участі політиків у кар'єрі судді - його призначенні, звільненні, переведенні до інших, у тому числі вищих, судів, що є гарантією суддівської незалежності та утвердженням верховенства права. Можливість формувати народом судової влади шляхом виборів, а також брати участь у здійсненні правосуддя через присяжних вважається як один із ефективніших способів протидії таким

негативним для держави явищам, як корумпованість та свавілля у сфері правосуддя.

Другий розділ «Поняття, зміст та принципи права народу на формування та здійснення правосуддя» присвячений розгляду поняття та змісту права народу на формування та здійснення правосуддя, аналізу принципів народовладдя і виборності як джерел права народу на формування та здійсненні правосуддя.

Ми поділяємо позицію дисертанта, відповідно до якої право народу на формування та здійсненні правосуддя розкривається через можливості і принципи природного права, які крізь призму поняття природної влади, тобто влади природи в самій людині і в стосунках між людьми, показує, що право на владу притаманне людині в силу самої її природи. Оскільки із внутрішньої природи людини, а також усвідомлення нею своєї влади, потенціалу до управління власним життям та життям суспільства, людина виявляє своє природне право, в межах якого вона вільна проявляти активність, а тому брати участь у здійсненні публічної влади. Отже, ідея права народу на формування та здійсненні правосуддя базується на концепції природного права, згідно якої народ виступає природою судової влади та є її джерелом, основним утворюючим елементом. З огляду на те, що існування державної влади та однієї з її складових – судової – поза народом, абсолютно неможливе, то народ є одночасно як об'єктом так і специфічний суб'єктом такої влади. Тому природним є право народу мати і розпоряджатися владою як над собою так і в конституційному порядку включатися у механізми управління судовою владою. Але для того щоб особа могла реалізувати свої невід'ємні права, вона повинна володіти політичними правами, які перебувають у тісному взаємозв'язку з природними правами людини. Політичні права дають індивіду можливість в організований спосіб захищати особисту свободу.

У третьому розділі «Особливості реалізації принципу народовладдя у організації судової влади та здійснення правосуддя» проаналізовано функції народовладдя та механізм реалізації у організації судової влади та здійснення правосуддя, досліджено форми реалізації принципу народовладдя у організації

судової влади та здійснення правосуддя, виявлено особливості реалізації принципу народовладдя у організації судової влади та здійснення правосуддя і перспективи впровадження його в Україні.

Аргументованою є позиція, відповідно до якої механізм реалізації функцій права народу на формування та здійснення правосуддя здійснюється за допомогою норм законодавства, які встановлюють певні правові механізми щодо можливості реалізації вказаного права. Таким чином під механізмом реалізації функцій права народу на формування та здійснення правосуддя слід розуміти сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових і організаційно-правових елементів (механізмів), що забезпечують практичний специфічний правовий вплив на суб'єкти (суддів при здійсненні ним професійної діяльності) задля забезпечення балансу приватноправового та публічного інтересів, а також легітимізації можливості громадян України щодо політичної участі у управлінні державними справами, через яке реалізується принцип народовладдя в формуванні судових кадрів та контролі за їх роботою.

При цьому, механізм реалізації функцій права народу на формування та здійснення правосуддя здійснюється з допомогою двох моделей: виборності суддів та присяжних. Саме ці форми у їх сукупності найбільш сприяють реалізації принципу народовладдя у організації судової влади та здійснення правосуддя, які за своєю суттю впливають на характер та подальшу ефективність реалізації народовладдя у судовій сфері. Однак вказані форми є похідними від права народу на формування та здійснення правосуддя, які покликані сприяти його реалізації.

Дисертаційне дослідження завершується науково обґрунтованими, теоретично і практично значущими фундаментальними висновками, які впливають із змісту дисертації. Ретельний аналіз дисертаційної роботи свідчить про досягнення дисертантом поставленої наукової мети, та підтверджує, що дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Зауваження щодо дисертаційної роботи. Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Синьобока Михайла Сергійовича, варто виокремити певні зауваження:

1. Автор дисертаційного дослідження відзначає, що «органи судової влади забезпечують відповідні форми і методи організації повновладдя народу в специфічній сфері його здійснення, що включає суспільні відносини, які мають особливу, підвищену цінність для держави. Це виражається в створенні механізму реалізації прав громадянського суспільства і кожної окремої особистості, захисту від зазіхань на встановлений у державі правопорядок, утвердження соціальної справедливості». В той же час не розкрито сутність та зміст наведеного дисертантом механізму.

2. Розглядаючи питання нормативно-правового змісту формування суддівського корпусу слід зазначити, що не дивлячись на те, що на теперішній час існує декілька дієвих підходів до формування суддівського корпусу, серед них чільне місце посідає і його формування з використанням істотного елементу виборності. З теоретичного боку, такий підхід покликаний забезпечити справедливий, відкритий та неупереджений спосіб формування суддівського корпусу та надати йому пряму демократичну основу. Проте, дисертантом не приділено належної уваги висвітленню питання «елементу виборності» (наприклад через інститут присяжних).

3. Досить спірним, на наш погляд, виглядає висновок дисертанта, що «наявність у громадян права на участь у формуванні судової влади та здійснення правосуддя включає себе також право дострокового відкликання суддів, їх підзвітності та контролю з боку громадян, що в свою чергу підвищує реальну роль громадян у формуванні та управлінні країною в цілому». Ці моменти відображаються в понятті принципу виборності суддів, що є одним з конституційних принципів судової системи, сутність якого полягає в тому, що

всю або основну частину суддів у державі повинен обирати або безпосередньо народ, або певний представницький орган.

Зазначені зауваження носять рекомендаційний характер та не впливають на високий рівень виконаної роботи.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено в наукових статтях, що опубліковані у періодичних наукових фахових виданнях, тезах наукових доповідей та повідомлень на науково-практичних конференціях.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Виконане дисертаційне дослідження є актуальним, має наукову новизну та практичну цінність. Дисертаційна робота характеризується ґрунтовністю.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Синьобока Михайла Сергійовича на тему: «Реалізація принципу народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя» виконана вперше, є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, котрі передбачають вирішення низки теоретичних та практичних питань, пов'язаних з визначенням особливостей реалізації народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя.

Як висновок зазначимо, що дисертація Синьобока Михайла Сергійовича на тему: «Реалізація принципу народовладдя в організації судової влади та здійсненні правосуддя» та рівень наукової кваліфікації здобувача відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40

від 12.01.2017 р. (із змінами та доповненнями), а дисертант Синьобок Михайло Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри процесуального права
юридичного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
доктор юридичних наук, професор

Щербанюк Оксана
Володимирівна

Автор цифрового підпису
Щербанюк Оксана
Володимирівна
Дата: 2024.01.03 10:16:32
+02'00'

Оксана ЩЕРБАНЮК

Підпис Щербанюк О.В. засвідчую
Начальник відділу кадрів Чернівецького
національного університету
імені Юрія Федьковича
Щербанюк О.В.
2024 р.

